

La margarida

(ALDC, V, 1091. La margarida)

L'enunciat es refereix a la planta i especialment a la seva flor, de centre groc i corol·la blanca; la planta pot ser cultivada o silvestre i els seus significants poden correspondre als gèneres *Bellis*, *Chrysanthemum* o *Leucanthemum*.

El lexema més estès geogràficament és *margarita* (s. XVI), que és la forma culta presa del llat. MARGARITA (← gr. MARGARITES), on significava ‘perla’ (i així es va usar en cat. ant., s. XV, i amb aquest únic sentit apareix al DG₁, 1932 i posteriors edicions) i que després, per metàfora, va passar a designar la flor i, per metonímia, la planta; var. *margrita* 21, 53, per síncope vocàlica; der. *margaritera* (la planta) 160, 180, 182 i *flor de margaritera* 160, *margaritó* 155, alg. *malgaritó* 85, per lambdacisme de la bategant. A més, al costat d'aquesta forma, però amb tractament popular, tenim, d'una banda, *margarida*, amb sonorització de la -t- > -d- (var. dim. *margaridoia* 104, com *caminoi* ‘camí petit’; *margarideta* 16, 20, i, amb síncope, *margrideta* 4), i, d'altra banda, *margalida* (Figuera, 1840), que, a més, ha sofert una dissimilació de bategants (der. dim. *margalideta* 77). *Margarita* i *margarida* conviuen també des de segles enrere, com en l'actualitat, en qualitat de noms de persona. Altres noms basen la seva motivació en:

1) ‘època de floració, cap al juny’: *flors de sant Joan* 57, 58, 66, 114, 123, reduït a *santjoans* 30, 107 o a l'adjectiu *santjoanera* 99, 148;

2) ‘forma, estructura’: *bolics* 72, probablement der. de *bola*,

perquè, en treure els pètals de la inflorescència, es queda el botó central com una bola; var. *embolics* 71, *bolitx* 83 i *bollit* 52, per homonimització formal; veg. el sinònim *botonets*;

3) ‘idea de planta nociva’: *panicrostes* 67 (“perquè és una herba molt dolenta, i té aquest nom perquè, quan se posa amb un camp, diu: *No colliràs ni pa ni crosta*”), amb la var. *panicrostos* 111, d'on, a través de la var. de plural **panicrots*, es va generar un singular **panicrot*, del qual es van despendre *panicroc* 113 i, per metàtesi i equivalència acústica, *panicort* 128; creiem que aquesta informació de cultura popular ens forneix l'etimologia correcta d'aquests mots, en comptes de relacionar-los amb *panical*, *panís*, *groc*, *joligroc*, *calç*, *col* o *coleta*, com insinua el DECat (VI, 154b i 226a);

4) confusió amb una altra espècie: *gauja* 130, *goija* 121, pròpiament ‘bojac, boixac’, en relació amb l'oc. *gaug* (< GAUDIUM) (veg. Veny, 1989 a); *camamilla* 23, alteració del gr. KHAMAIMELON, *camamilla borda* 22, 24, 38, 99, 117;

5) extensió a un altre antropònim: *catalina* 137.

Altres mots: *garlandera* 131, der. de *garlanda*, del fr. i oc. ant. *garlande*, com si servís per a fer una cadena de flors ornamentals; *avorrinòvies* 130, en relació amb el costum de desfullar una margarida per saber si el promès estima o no; *mixoneta* “més petita que la margarita” 187.

Notem l'àrea majoritària de *margarita*, fins en men. i eiv., tan antiga com *margarida*, amb àrea més discontinua al Principat (però general en mall. sota la forma dissimilada, *margalida*).

Són mots normatius *margarida*, *margarideta*, *margaridoia*, des del DOrt, 1917; *margalida*, com a *Cytinus hypocistis*, i *panigroc*, com a *Anacyclus clavatus*, des del DG₁, 1932; *panicor*, sinònim de l'anterior, des del DIEC₁, 1995.

